

Азії), які зберегли "реліктові" знаки у вбранні, основна роль для визначення семантики костюма належить якраз сережкам: вони демонстрували спроможність жінки народжувати. Дуже молоді жінки, або дуже літні, або ті, котрі виконували певні функції, що не дозволяли їм мати дітей - всі вони носили по одній сережці (а інколи взагалі не мали прикрас цієї категорії).

Таким чином, "амазонки" - це, мабуть, назва, яка об'єднує жінок, що відігравали різну роль у суспільстві. Деякі з них були справжніми воїнами, брали участь у походах разом з чоловіками. Доки у них було таке навантаження, то вони, звичайно, не мали дітей.

Але, мабуть, не всі жінки виконували такі громадські обов'язки. Деякі небіжчиці, поховані як "амазонки", але ніяких інших ознак їхнього особливого становища ми не відмічаємо. Набори прикрас включають дві сережки, тобто ці жінки могли мати дітей. Зброя, в таких випадках свідчить не про військові обов'язки жінки, а про її положення - захисниці, може, навіть, глави сім'ї за відсутності чоловіка.

Античні автори відзначають різницю між становищем скіф'янок і грецьких жінок. Скіф'янки, як це прийнято було у кочовиків, з дитинства вчилися володіти зброєю і могли в разі потреби застосовувати її. Чоловіки часто перебували в походах, і тому жінка перебирала на себе деякі чоловічі обов'язки - боронити свій дім, сім'ю, господарство.

Ж.Г.АРУСТАМЯН

Музей історичних коштовностей України

КИЇВСЬКИЙ МАЙСТЕР СРІБНИХ СПРАВ ХІХ СТ.

ГЕРАСИМ ПРОЦЕНКО

У фондах Музею історичних коштовностей України і Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника зберігається невелика кількість срібних виробів київського майстра ХІХ ст. з іменним клеймом, що складається з двох літер ГП, які містяться у прямокутному щитку.

Під час дослідження архівних справ м. Києва, що стосуються історії київського срібного цеху були виявлені різні документи, в яких згадується ім'я майстра срібних справ Герасима Проценка, який жив у Києві в першій половині XIX ст.

Вивчення архівної спадщини і фондів колекції музеїв надали можливість зіставити деякі культові предмети XIX ст. з монограмою ГП з виробами київського ювеліра Герасима Проценка, який працював у складі майстрів срібного цеху.

Виходячи з правил клеймування виробів з дорогоцінних металів, майстри XIX ст. таврували свої твори спеціальними штампамі, на яких вирізували літери, що відповідали ініціалам імені і прізвища ювеліра.

На підставі цього, клеймо з монограмою у вигляді двох літер ГП можна розшифрувати, як тавро Герасима Проценка. Це підтверджується відбитками його печаток на деяких архівних документах. На свідоцтвах, виданих своїм учням в різні роки, майстер поставив сургучну печатку і поруч з нею зробив підпис - "київський майстер срібних справ Герасим Проценко".

Зображенням монограми майстра на печатці збігається з його клеймом на срібних виробих.

Біографічні дані про життя і діяльність Герасима Проценка дуже обмежені. Проте, аналіз ревізських реєстрів, книг запису учнів і підмайстрів, видаткових книг київських церков і контракти дають певну уяву про його виробничу діяльність.

Переважає більшість творів створена ним на замовлення представників духовенства. Архівні матеріали згадують про ранні роботи, що виконувались ним для Києво-Печерської лаври. У 1806 році він разом з майстром Олексієм Туманським зробив мідну дошку, на якій виготовив зображення євангелістів. У 1818 р. Герасим Проценко і київський гравер Микола Малютин підготували мідну дошку з краєвидом Києво-Печерської лаври.

Починаючи з 1821 р., коли Г. Проценко перейшов у срібний цех, він виконував срібні вироби. Серед ранніх датованих робіт, що збереглися до наших днів, є вінець до ікони, виготовлений у 1828 р. (КПЛ - М - 3962). Поеднання кольорових стразів з виразним карбованим орнаментом надає твору особливої декоративності. У порівнянні з іншими роботами Герасима Проценка срібна шата до ікони "Богородиці" (1836 рік, КПЛ - М - 1150) вражає досконалістю композиційного рішення і високим технічним рівнем виконання.

Того ж року майстер підписав контракт з Києво-Печерською лаврою на виконання срібних шат для іконостаса. Під час першої

світової війни більша частина з них була перетворена монахами з метою отримання коштів на потреби війни. Цілком імовірно, що в фондах Музею історичних коштовностей України залишилися деякі фрагменти з цих оправ. На жаль, вони не дають цілісного уявлення про художню вартість, тому що рівень виконання цих пам'яток дуже різний. До найцікавіших груп цих фрагментів належать дві пластини (МІКУ, ДМ-6750; ДМ-6766) прямокутної форми із зображенням святих. Майстер акцентує увагу на статиці, фронтальності і симетричній ритміці в розміщенні фігур. Значного ефекту він досягає завдяки прийому чергування об'ємного і площинного моделювання.

Аналіз творчої спадщини Герасима Проценка подає цікаву інформацію. Виходячи з його датованих виробів, зроблених ним в першій половині ХІХ ст., можна зробити певні висновки. В творах ювеліра відчувається вплив необарокових мотивів, які він втілює в декоративне вбрання. Серед відомих йому технічних прийомів ювелір віддає перевагу карбуванню і позолоті. В оформленні предметів культу він використовує елементи контрастності і чергування, завдяки яким досягає особливої виразності в композиційному рішенні. Вивчення виробів майстра срібних справ Герасима Проценка розширює наше уявлення про його творчість і допомагає встановити характерні риси для ювелірного мистецтва інших київських майстрів першої половини ХІХ ст.

РОМАНОВСЬКА Т.Ю.

Музей історичних коштовностей України

ХАНУКАЛЬНА ЛАМПА - ОBOB'ЯЗКОВИЙ АТРИБУТ СВЯТА ХАНУКА.

Ханука - одне з найбільш шанованих і знаменитих свят у євреїв. Воно відзначається в пам'ять про перемогу іудеїв над греко-сірійськими завойовниками у ІІ ст. до н.е. і визволення Єрусалимського храму. Після перемоги Іуди Маккавея та його братів євреї оволоділи храмом, очистили його від ідолів, встановили богослужіння за своїм законом.